

תשא ב

אחא, ור' חייא שאירע התם שמע זה ג"כ אבל לא לו אמר ר"ה או ר"ש, אז אינו מחוייב לומר בשם אומרו, כי ע"ז אין רא' ממרדכי ואסתר שהתם אמר מרדכי לאסתר, ורק כשר' יוסי שאלו ממאן שמעת לה אז סיפר לו ר"ח ממי שמע.

ועפ"ז א"ש ג"כ הלשון דר"י ממאן שמעת לה ולא אמר מאן אמר לך, הוא כי ר' יוסי הבין שלא אמרו דרוש זה לר' חייא כי א"כ ה' אומר לו בשם אומרו . . לכן שאלו ממאי שמעת לה, היינו לא מאן אמר לך אלא ממאן שמעת לה, שלא אמרו זה לר"ח אלא שר"ח שמע זה". עכ"ל.

ב. וצריך להבין: אמירת דבר בשם אומרו אינה רק סגולה לגאולה כמרז"ל הנ"ל, כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם" (שמקורו במס' אבות, ו- הובא גם בחולין" ובנדה" כמ"ש אאמור" בהמשך דבריו שם), אלא הוא חיוב ג- מור, והובא להלכה במגן אברהם"י, ד- "כל שאינו אומר דבר בשם אומרו עובר

(8) קד, ב.

(9) יט, ב.

(10) אור"ח סקניו סק"ב. ובשליה (עג, סע"א) ומדברי קבלה ומד"ס פ"ק דנדרים (ראה לקמן ובהערה הבאה) תני ר' חייא כל שאינו אומר דבר בשם אומרו עובר בלא שנאמר אל תגזול דל כי דל הוא".

(*) ולהעיר שלא הביאו אדה"ז בשו"ע שלו ש.מיוסד עפ"י דעת כל הפוסקים ראשונים ואחרונים ובראשם הרב בעל מ"א (לשון הרבנים בני הגאון המחבר לשו"ע אדה"ז, אף שבסימן זה עצמו מביא כ"כ דברים מדברי המג"א לפניו ולאח"ז).

א. בזהר פרשתנו מסופר אודות ר' יוסי ור' חייא שהלכו בדרך ודברו ב- עניני תורה, ולבסוף אמר ר' חייא דרוש עה"פ, "וה' באחרית הימים נכון יה' הר בית ה' בראש ההרים . . ונהרו אליו כל הגוים", ולאח"ז אמר ר' יוסי, "זכאה ארחא דא דזכינא להאי מלה, א"ל (ר"י) ממאן שמעת לה, א"ל (ר"ח) יומא חדא הוינא אויל בארחא ושמענא וחמינא ל' לרב המנונא סבא (נ"א לר' שמעון) דהוה דריש להאי קרא לרבי אחא".

ואאמור" בהערותיו לספר הזהר הא- ריך בביאור דברי הזהר ע"ד הקבלה, ובתוך דבריו כתב, "וז"ל:

"ר' חייא בתחלה כשאמר לר' יוסי זה הדרוש לא אמרו בשם ר"ה או ר"ש, ולכאורה הרי צריכין לומר דבר בשם אומרו, וכמאמר' כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם, הנה עפ"י פשוט י"ל שאימתי צריכים לומר דבר בשם אומרו הוא כשהאומר הדבר אמר לו זה האומרו אז הוא צריך לומר בשם אומרו, וכמו במרדכי ואסתר שמשם נל- מד זה שאמר מרדכי לאסתר כמ"ש ויגד לאסתר המלכה, אז צריך השומע ממנו לאמרו בשם אומרו כמ"ש ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי, משא"כ בנזד"ד לא אמר זה ר"ה או ר"ש לר' חייא רק לר'

(1) ח"ב קפח, א.

(2) שם קפט, ב ואילך.

(3) ישע"י, ב, ב.

(4) קצ, א.

(5) לקוטי לרי"צ ח"ב ע' קמ.

(6) אבות פ"ו, ו (בסופו). מגילה טו, סע"א. ועוד

(הובאו לקמן).

(7) אסתר ב, כב.

ועכצ"ל שמדבר כאן באופן שאין כזה האיסור ד"אל תגזול דל".

ג. ויובן זה בהקדם שמצינו כמה מאמרי רז"ל שלא נאמרו בשם אומרם, כמודגש במיוחד אצל רבי אליעזר ה' גדול, שאף ש"לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו לעולם"¹⁶, מ"מ יש ריבוי מאמרים שלו שלא הזכיר בהם שם רבויו, ומדוע לא חש להא דכל שאינו אומר דבר בשם אומריו עובר בלאו.

[לכאורה יש לומר ע"פ מ"ש בגמ'¹⁷ „אזל ר' אלעזר אמר לשמעתיא בי מדר' שא ולא אמרה משמי' דר' יוחנן שמע ר"י איקפיד כו' עול לגבי' רבי אמי ור' אסי אל כו' וכי על כל דבר שאמר יהושע ה' אומר להם כך אמר לי משה אלא יהושע יושב ודורש סתם והכל יודעים שתורתו של משה היא, אף ר' אלעזר תלמידך יושב ודורש סתם והכל יודעים כי שלך היא"¹⁸].

ועפ"ז י"ל שעד"ז הוא גם בר' אליעזר

בלאו (נדרים פ"ק¹⁹) [ומקורו במדרש²⁰ „אמר רבי חזקי' אמר רבי ירמי' בר אבא בשם רבי יוחנן כל שאינו אומר דבר בשם אומריו עליו הכתוב אומר²¹ אל תגזול דל כי דל הוא וצריך אדם כשהוא שומע דבר לומר אותו בשם אומריו²²].

ולפי זה צ"ב במ"ש אאמו"ר ש"עפ"י פשוט י"ל שאימתי צריכים לומר דבר בשם אומריו הוא כשהאומר הדבר אמר לו זה האומר או הוא צריך לומר בשם אומריו, וכמו במרדכי ואסתר²³ – דלכ' אורה, חילוק זה יש לו מקום רק לענין הסגולה דהבאת גאולה לעולם, דכאשר האומר רק שמע הדבר מהאומר אבל לא אמרו לו אין ראי' ע"ז ממרדכי ו' אסתר ניון „שהתם אמר מרדכי לאסתר", אבל בנוגע להלאו ד"אל תגזול דל" מובן ששייך גם כששומע דבר שנאמר לאדם אחר, ואדרבה, לכאורה הוי יותר בגדר „גזילה"²⁴ מבעל המאמר כששומע דבר שנאמר לאחר, שבעל המאמר לא נתכוין לאמרו אליו אלא למישהו אחר, והוא כאילו חוטף ואומר מה ששמע מפי אחרים מבלי להזכיר שם אומריו.

(16) סוכה כו, סעי'ב. ושי"ג. וראה שם כת, א: הוקקתוני . . מרבתי (ראה לקמן הערה 21) . . לא אמרתי דבר שלא שמעתי מרבי מעולם. ועד"ז ביומא סו, ב.

(17) להעיר מחדאג' מהרש"א ברכות (כו, ריש ע"ב), „מצינו בכמה דוכתין דגם דבר שלא שמעו מרבם אמרו חכמים חסדא ואפשר לומר דדבר שאינו של סברא לא אמרה ר"א בשם רבו כיון שלא שמע מפיו", ולפי דבריו נמצא דדברים של סברא אמר מדעתו (אף שלא שמעם מרבו). אבל ראה פתח עינים להחידא ברכות שם שמסוגיית הגמ' בסוכה שם נראה דגם דבר של סברא לא אמר אלא מה ששמע מרבו.

(18) יבמות צו, סעי'ב. ועד"ז בירושלמי שקלים פ"ב ה"ה.

(19) וראה עד"ז בירושלמי ברכות פ"ב ה"א. מריק פ"ג ה"ו. וכיה' להלכה – ראה נ"כ הטושו"ע י"ד סרמ"ב סכ"ד.

(11) בנדרים לפנינו ליתא. וראה שו"ת נוב"י אורח מהד"ת ס"כ: הגהות רעק"א לשו"ע: שערי תשובה שם: ועוד – שמקורו במדרש תנחומא ויל"ש שבהערה הבאה.

(12) תנחומא במדבר כב. יל"ש במדבר רמז תרצה. יל"ש משלי עה"פ רמז תתקס.

(13) משלי כב, כב.

(14) ולהעיר שבמדרש שם ממשיך „משלישי הלכה, ששנו רבותינו, אמר רבי תנחום הלבבר מקובל אני מרבי מיאשא שקבל מן הזקנים הלכה למשה מסיני כו'". ובזית רענן שם, ומזה למדנו שצריך לומר השמועה בשם אומריו עד השלישי". וראה לקמן הערה 47.

(15) להעיר משליה (קפג, ב) „שיאמר דבר בשם אומריו ולא יגזול דעת האומריו כי גזילה זו יותר גזילה מגזילת ממון כו'".

מצוה קעביד אם יאמר בשמו²⁴, ד"אל²⁵
תמנע טוב מבעליו²⁶.

ד. ונ"ל הביאור בזה:

אף שריב"ז אמר על תלמידו ר"א שהוא „בור סוד שאינו מאבד טיפה²⁷, מובן שר"א לא הסתפק בידיעת תורת רבו, אלא ודאי התייגע והתעמק בהבנת הדברים עד שהם נתעצמו בשכלו והשגתו, באופן שהשתכנע והבין הדברים ונעשים שכלו, וא"כ מה שאמר אח"כ דבר זה אינו ענין של חזרה על דברי רבו בלבד אלא שדבר זה הי' מוכרח מצד שכלו.

[וע"ד המבואר בכ"מ²⁸ לגבי תנאים ואמוראים, שפסקי הדינים שלהם היו ע"פ שורש נשמתם, וכמו בפלוגתא דבי"ש וב"ה, שבי"ש ששרשם מבחי' הגבורות

הגדול, שלא הוצרך לומר דבריו בשם רבו כי הכל יודעים שכל דבריו הם של רבו²⁹.

אבל לכאורה דוחק לתרץ כן הנהגת ר' אליעזר הגדול, דממה שאמר „הרבה תורה למדתי ולא חסרתי מרבתי³⁰, „רבותי³¹ לשון רבים, מוכח שהי' לו יותר מרב אחד, וא"כ הי' צריך להזכיר³² בכל דבר מאיזה רב קיבלו].

ע"פ פשוט יש לומר דהלאו ד"אל תגזול דל" הוא ע"ד גזילה בפשטות, ש"דבר שאין בעה"ב מקפיד עליו אין בו משום גזל³³, ועד"ז בדברי תורה שהאי"סור הוא רק כשהאומר מקפיד שיאמרו הדבר משמו, אבל כשאינו מקפיד ליכא הלאו דאל תגזול דל, ולכן מובן שר' אליעזר לא עבר ע"ז כי רבותיו לא היו מקפידים בזה.

אבל נוסף על הדוחק בעצם הדבר, דלכאורה צריך הרב להודיע בפירוש שאינו מקפיד ולא מספיק שהתלמיד יודע זאת מסברא [ועוד, דלכאורה כדי לבטל חיוב לומר דבר בשם אומרו מחמת כבוד רבו, אינו מספיק שרבו רק לא יקפיד ע"ז אלא צ"ל מחילה], הרי זה רק מבטל האי"סור, אבל פשיטא דאין זה מהודר ולפנים משורת הדין, ואדרכה

(24) וראה ש"ך שם סקמ"ג בסופו „אסור לומר בסתם וכש"כ משם עצמו דבר ששמע מאחרים דהוי מתעטף בטלית שאינו שלו". וראה ברית עולם לספר חסידים סי' רכד. אבל צ"ע אם זה שייך לר"א, כיון שידוע שלא אמר דבר שלא שמע מרבו(תיו) מעולם. ולהעיר שבנוגע לרבי אליעזר איתא במדרש (פסיק' תא דפ' פרה. תנחומא חקת ח. במדבר פייט, ז) „כשעה שעלה משה לשמים שמע קולו של הקב"ה שהוא יושב ועוסק בפרשת פרה אדומה ואומר הלכה בשם אומרה רבי אליעזר אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שתיים" – שאמרה בשם רבי אליעזר ולא בשם רבו (רבותיו).

(25) משלי ג, כז.

(26) וראה (בכמה פרטי דינים וכו') באומר דבר בשם אומרו) המובא בשד"ח כרך ז (פאת השדה מערכת האליף כללים כלל קמג) איתקמא, א ואילך. כרך ח' (שיורי הפאה מערכת הא' כלל לה) איתשטו, ד ואילך. ובכ"מ.

(27) אבות פ"ב מ"ט.

(28) ביאורו וישלח כ, ב.

(20) לכאורה כן פירש בכס"מ לרמב"ם הל' ת"ת פ"ה ה"ט בהך דר"א דסוכה.

(21) סנהדרין סח, א. וראה גם סוכה שבהערה 16 (ואלי – מכיון שמתחיל מ„רבותי" ומסיים „מרב" – „רבותי" (בסוכה) לאו דוקא).

(22) ראה בי"ח ושי"ך י"ד שם. וראה בארוכה יד מלאכי כללי התיי"ו סי' תרסג. וראה בנוגע לר"א בפרט – בהקדמת הרד"ל לפדר"א („שם האחד אליעזר") אות ז' ד"ה ובענין הא דדבר (ואילך).

(23) ראה ב"ק בסופו. וראה סח"מ ס"ס שנח ושריע שם ר"ס שנט.

דול, שאין בזה הענין ד, אל תגזול דל^{35*}, כי הוא נעשה הבעלים על התורה של-מד.

ומעתה מובן מה שלא הזכיר אאמור"ר בביאור דברי הזהר האיסור ד, אל תגזול דל" אלא רק הענין ד, מביא גאולה לעולם" – כי גבי ר"ח לא שיך הענין ד, אל תגזול דל" [כדמוכח מזה גופא שלא הזכיר ר"ח שם בעל השמועה עד ששאלו ר"י, ממאן שמעת לה?], והיינו לפי שהתייגע בהענין³⁶ עד שהבין הדבר בשכלו ונתעצם עמו, וכנ"ל.

[ועד"ז הוא במה שהביא אאמור"ר³⁷ מה שמצינו בחולין דק"ד ובכריתות דכ"ג ובנדה ד"ט ששנו במשנה דעת הת"ק ואח"כ דעת ר' יוסי, ופריך בגמרא שם ר' יוסי היינו ת"ק, ומתרץ הא קא משמע לן מאן ת"ק ר' יוסי, כל"ס האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי . . ועיין בפרש"י בחולין שם שהתנא שכח ולא הזכיר שמו בתחלה וחזר

מחמירים, וב"ה ששרשם מבחי' החסדים מקילים³⁸ – דלכאורה, תורה לא בשמים היא³⁹, וכיצד אפשר לפסוק ע"פ שורש נשמתם? – אלא שהפס"ד שלהם ה' ל- אחרי ההתבוננות והיגיעה בשכלם כפי שהם למטה, נשמות בגופים דוקא, היינו, שלא הסתפקו במה שהתקבל אצלם מצד שורש נשמתם, אלא התייגעו בהבנת ר' השגת הענין עד שהבינו כך בשכלם ל- מטה בגוף⁴⁰].

וענין זה, שדבר תורה המתעצם עם שכלו ה"ה נחשב שלו, מצינו גם להלכה, כדאיתא בגמ'⁴¹ ש"הרב שמחל על כבודו כבודו מחול שנאמר⁴² וה' הולך לפניו יומם . . הכי השתא התם הקב"ה עלמא דילי' הוא ותורה דילי' היא מחיל לי' ליקרי' הכא תורה דילי' היא (בתמי'), ה' כבוד תלוי בתורה ואינו יכול למחול על כבוד התורה שהיא של הקב"ה. רש"י, הדר אמר רבא אין, תורה דילי' היא דכתיב⁴³ ובתורתו יהגה יומם וליילה, ופרש"י, כ"י⁴⁴ אם בתורת ה' חפצו ובתור-תו יהגה, בתחלה היא נקראת תורת השם ומשלמדה וגרסה היא נקראת תורתו⁴⁵, הרי שיגיעת התורה היא באופן שיש לאדם בעלות על התורה עד שיכול למ-חול על כבוד התורה.

ועפ"ז מובן בנדוד"ד, הנהגת ר"א הג-

35* ומצד הענין ד, מביא גאולה לעולם" – ראה לקמן הערה 46.

36 בלקוטי לוי"צ לזהר שם (ע' קמז) מחלק בין ר"ה ור"ש, "שהמיתו אי"ע עלי' וחידשו זה לא היו צריכים לקשר בכנף לבושם שלא תשכח כי הרי כבר המיתו אי"ע עלי' ומתקיים אצלם אבל ר"ח שלא חידש זה רק ששמע מר"ה או מר"ש אי"כ לא המית אי"ע עלי', אצלו יכול להיות שתשכח ותסור ממנה, לכן קשר בכנף לבושו כו".

אבל אין זו סתירה להא שנתעצם בשכלו, כי י"ל דהצורך להמית אי"ע עלי' הוא דוקא בכדי לחדש ולהמציא ענין בתורה, אבל בדבר שלא חידש אפשר שהדבר יתעצם בשכלו גם כשלא המית עצמו עלי'. וראה לקוטי לוי"צ שם ע' קמב (הובא לקמן בפנים סי"ח) שגם בענין זה היו דברים שר"ח חידש מעצמו.

37 לקוטי לוי"צ שם (סי"ע קמ ואילך).

38 מכאן – ליתא בכריתות.

29 ראה גם תניא בהקדמה (ג, סע"ב ואילך).

30 נצבים ל, יב.

31 ראה לקוטי לוי"צ אגרות קודש (ע' רסג ואילך).

32 קידושין לב, סע"א ואילך. וראה ע"ז יט, א.

33 בשלח יג, כא.

34 תהלים א, ב ובפרש"י שם.

35 שהכוונה בזה לאחר ש"הגה" בתורה, כב-

המשך הגמ' ש"עיין בתלמודו לדמות מילתא למיל-

תא להקשות ולתרוץ כו" (פרש"י ע"ז שם ד"ה ואח"כ

יהגה), "ליסכר" – שבת סג, א.

ולאידך, מכיון שבנדון ישנו הענין דמביא גאולה לעולם, מהי ההסברה בזה שכאשר האומר לא אמרו לו אלא הוא שמע כשהלה אמרו לאדם אחר, בזה ליכא הסגולה ד"מביא גאולה לעולם" (כנ"ל ס"א).

ו. ויובן זה בהקדם ביאור הענין ד"האומר דבר בשם אומרו" שהובא לראשונה במס' אבות בברייתא דקנין תורה, שהוא האחרון מהמ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, ולאח"ז מסיים, "הא למדת כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי".

ומובן מזה, דאף שהו"ע של מדת חסידות, כשאר הענינים שבפרקי אבות⁴⁰, ולא חיוב ממש, מ"מ ה"ז נוגע לקנין תורה, ועוד זאת, מזה שדבר זה נמנה בסוף המ"ח דברים (שנמנו מן הקל אל הכבד), משמע, שבמילי דחסידותא דקנין תורה גופא, הרי הוא במעלה ובמדריגה עליונה (ולאח"ז מוסיף עוד מעלה, ש"מביא גאולה לעולם").

וביאור הדבר:

כשם שהוא בכללות התורה, שהלומד צריך לידע המסורה מי קיבל ממי כמו שסידר התנא בריש מס' אבות, וכפי ש"האריך הרמב"ם בהקדמתו לס' היד ב"א רב"ע דורות שבמסירת התורה⁴¹, עד"ז הוא בכל ענין פרטי בהלכה וסברה ה"ה הלכה, אף דברים שחידש מעצמו וכיו"ב, הרי כאשר אומרים מאיזה בית מדרש בא חידוש זה – יש בכך משום חיזוק ענין ה"מסורה" שבתורה.

והיינו לא רק בדברים שבאו מפי ה'

והזכיר שמו" – ופי' אאמו"ר³⁹ שמה גור פא ששכח התנא ולא הזכיר שמו בתחלה וחזר והזכיר שמו, מובן, שלא ה' בזה חיוב להזכיר שמו⁴⁰ – ומובן, דכ"ש שלא ה' בזה איסור דאל תגזול, והיינו כנ"ל לפי שהתייגע עד שהבין הענין בשכלו].

ה. והנה מובן דענין "האומר דבר בשם אומרו" שנאמר בפרק קנין תורה, אינו במקום שיש לאו, אלא הו"ע של מדת חסידות, כשאר הענינים שבפרקי אבות⁴⁰.

והיינו דלא איירי בשמועה והלכה (וכ"ש לימודים פירושם וסברות)⁴⁰ ש"קיבל ולא נתעצמו במוחו ושכלו, שבאו"פן זה מחוייב בדבר, כ"א באופן שבגלוי ה"ז דבר שנתעצם בשכלו, וזה שאומר דבר זה אינו משום שקיבלו מרבו אלא הוא ענין המיוחד לשכלו דוקא, ועד שכולו הוא לימוד ופירוש שלו וסברתו, הנה גם בזה יש מעלה מיוחדת (משום מילתא דחסידותא) כשאומר הדבר בשם אומרו.

וצריך להבין מדוע בנדון כזה שדבר זה נתאמת בשכלו יש בזה משום "האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם", מאחר שאמירה זו היא לא לפי ששמע הדבר מהאומר אלא לפי שכן הבין בשכלו.

(39) לקוטי לוי"צ שם (צ' קמא) – לפירושו הנ"ל (ס"א) – ש"בתחלה לא אמרם בשמו כי לא לו אמרם ר' יוסי ואז אין חיוב לומר בשם אומרו".
(39*) והטעם שלבסוף חזר והזכיר שמו – ראה לקמן סעיף ח'.

(40) ב"ק ל, א.

(40*) ראה שם עולם (להר"ר מרגליות) בפתיחה סוף אית א' – שאמירת דבר בשם אומרו הוא לא רק בהלכה חדשה (שחייבים לאומרו בשם מי שחידשו), אלא גם בשמועות והלכות מקובלות (כהלכה למשה מסיני).

(41) ראה בארוכה במפרשי המשנה.

(42) וראה פי' נחלת אבות להאברבנאל ב"ה הקדמתו הקדמה הג'.

ז. וע"פ כ"ז אולי יש לבאר דברי
אאמור, "דעפ"י פשוט י"ל שאימתי צרי-
כים לומר דבר בשם אומרו הוא כש-
האומר אמרו לאדם זה האומר, אבל אם
לא אמר לו אז אינו מחוייב לומר בשם
אומרו:

בגדר⁴⁷ התורה יש ב' דברים: (א)
מסירה מדור דור, (ב) מה שישראל⁴⁸
מוסיפים ומחדשים בתורה. וכמו התנאים,
ש"כמה ענינים (ש)נתחדשו בתושבע"פ
ורק אסמכוהו אקרא"⁴⁹ ועד שישנם "ה-
גזירות והתקנות והמנהגות"⁵⁰ שבאים
לגמרי על ידי החכמים ועד שנעשו תו-
רה דוקא על ידי ישראל, כי רק דברים
שנתפשטו בישראל ורוב הציבור יכולים
לעמוד בהם נעשו חלק מהתורה⁵¹.

ודבר זה הוא מצד עצם גדר התורה,
כי כיון שהתורה לא בשמים היא אלא
ניתנה לבעלותם של ישראל, ופסק דיני
התורה הוא ע"פ הנראה בשכלם, ועד

שמועה או הלכה למשה מסיני וכיו"ב,
שבזה אין חידוש שאומר ממי קיבל
שמועה זו⁵², אלא גם בדברים התלויים
בסברא, שתלמיד ותיק חידש⁵³ ע"י א'
מהמדות שהתורה נדרשת בהן, או ע"י
סברות בעומק טעמי ההלכות⁵⁴, הרי את
היסוד ו"דרך הלימוד" קיבל מרבו (ו-
כיו"ב), ולכן יש ענין להזכיר את שם
רבו⁵⁵.

וזהו הפירוש הפנימי במה שמסיים
"הא למדת כל האומר דבר בשם אומרו
מביא גאולה לעולם" (דלכאורה, גאולה
לעולם – מאי בעי הכא?) – שהמעלה
בזה שגם דברים אלו אומר בשם אומרו
היא כך, שעייז מגלה (גואל) ההעלם
דכל עניני התורה, ששורש ואמיתית כל
פרטי הלכות פירושים וסברות שנתחדשו
ע"י כאו"א הוא במה שנאמר למשה מ-
סיני⁵⁶.

והיינו, דנוסף על הידיעה בכלל ה-
תורה שיודע מסורתה עד למשה מסיני,
הרי הוא גואל כל פרט מדברי תורה,
עייז שמגלים את האומר הראשון, שהוא
משה רבינו מפי הגבורה⁵⁷.

(43) ראה הקדמת הרמב"ם לס' היד ובהקדמתו
לפירוש המשניות.

(44) ראה מגילת יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד.
שמו"ר פרשתנו רפמ"ז (ועוד) – נסמנו בלקו"ש ח"ט
ע' 252).

(45) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ס"ב.

(46) ראה דרך חיים למהר"ל אבות פ"ז שם.

(46*) וייל שלענין מעלה זו מספיקה הודעה
הכללית ד"א הגדול, "מעולם לא אמרתי דבר כו".

(47) וראה ירושלמי שבת פ"א ה"ב (ועד"ז
ביקדושין פ"א ה"ז) "ר' חזקיה ר' ירמיה ר' חייא בשם
רבי יוחנן אם יכול את לשלש את השמועה עד
משה שלשלה ואם לאו תפוס או ראשון ראשון או
אחרון אחרון, מאי טעמא והודעתם לבניך ולבני
בניך יום אשר עמדת (אתחנן ד, ט"ו) עד יום אשר
עמדת לפני ה' אלקיך בחורב". וראה פני משה שם

"ומשום דמצוה לאומרם בשם אומרם כו". ולפ"ז
לכאורה פירוש "משלישי הלכה" (נסמן בהערה 14)
הוא שצריך לשלשל עד משה. וראה גו"ר, ב
ובמפרשים שם (וראה חיד"א בשער יוסף להוריות ו),
א ד"ה אמר ר"ח). עין זוהר מערכת כ' אות ו'.

(47*) כהנא לקמן ראה לקו"ש ח"ל ע' 10 ואילך.
"הדר" שבת השיחות תשנ"ב ח"ב (ע' 504 ואילך.
שם ע' 507 ואילך). וש"נ.

(48) ומרומו ענין זה (גם בנוגע לכללות תורה
שבע"פ) בדברי הרמב"ם בריש הקדמתו לס' היד
שם "למדה משה רבינו כולה כו' לשבעים זקנים כו'
ליהושע שהוא תלמידיו של משה רבינו מסר תורה
שבע"פ וצוהו עלי' כו' וזקנים רבים קבלו מיהושע
וקבל עלי' כו", והולך ומונה פלוני קיבל מפלוני כו',
שבתושבע"פ ישנם ב' הגדרים, גדר מסירה וגדר
קבלה – ראה לקו"ש ח"ל שם (ע' 12).

(49) המשך תרס"ז ס"ע שפג. וראה שם ע' שצב
ואילך.

(50) רמב"ם הל' ממרים פ"א ה"ב ג.

(51) ראה רמב"ם בהקדמתו שם. הל' ממרים שם

פ"ב.

לומר בשם אומרו ולכן שאלו ממאן שמעת ליי".

ומבאר, כי "ר' יוסי בחינתו הוא ע"ד בחי' אסתר כי אסתר הוא בחי' מלכות וכן ר' יוסי הוא בחי' מלכות".

וביאור הדברים, כי ספירת המלכות היא סוף כל דרגין, דלית לה מגרמא כלום, ולכן בה מודגש שגם החידושים הבאים מצד ישראל הם מהקב"ה, ואד-רבה מדרגא נעלית יותר⁵⁴, מצד זה ש-ישראל וקוב"ה כולא חד.

ומטעם זה גופא בא הסיפור בנוגע לר"י שמתחלה לא אמר לו ממי שמעו, כ"א אחר שר"י שאלו ממאן שמעת ליי,

[וכן בנוגע להמשנה בחולין כריתות ונדה ששנו במשנה דעת ת"ק ואח"כ דעת ר"י, שהתנא לא הזכיר שמו בתחלה וחזר והזכיר שמו, הא קמ"ל מאן ת"ק ר' יוסי]. כי מצד דרגת הגילוי כפי שנסדר ע"פ סדר השתלשלות התורה (הן בנגלה דתורה והן בפנימיות התורה בזהר), אין כאן הענין דמסורה אלא ענינו הוא כולו מצד החידוש דישאל, ורק מצד ר' יוסי, בחי' המלכות, נרגש כמו שהוא מצד ה-עצמות⁵⁵, דגם החידוש שמצד המקבל, הרי כח החידוש גופא הוא מהקב"ה, כנ"ל.

(משיחות ש"פ תשא תש"מ, ש"פ בלק תשמ"ג)

54) ראה בהנסמן בהערה 49. וראה תו"ח ח"ש קלד, ג. מאמרי אדמו"ר האמצעי שמות ח"ב ע' שפב ואילך. נ"ך ע' נה ואילך. וב"הדרן" שבסה"ש תשנ"ב שם (ע' 508 ואילך). דחידושים אלה שמחד-שים ישראל בתורה יש בהם עילוי לגבי עניני התורה כפי שהם מצד עצמם תורתו של הקב"ה, מצד שר-שם בהעצמות. ע"ש בארוכה.

55) ראה אגה"ק ס"כ. המשך תרס"ז ד"ה כי המצוה (ע' שמא ואילך). ובכ"מ.

שקוב"ה קא חייך ואמר נצחוני בני נצחו-ני⁵⁶, לכן הרי מגדר התורה הוא שישנם ענינים כאלו שבאו באופן של חידוש ע"י חכמי ישראל.

וב' אופנים אלו באים גם בשמיעת ד"ת מרבו: (א) תלמיד שרבו לומד עמו, (ב) השומע דבר שלא נאמר לו, דהוי כאילו נודע לו הענין מעצמו; והם שני האופנים שבגדר התורה – כמו שהיא באה במסורה מא' לשני, וכמו שהיא באה מעצמו, כיון שזה שהוא יודע ענין זה בתורה הוא לא לפי שרבו או חבירו אמר לו אלא הוא קיבל זה בלי שהדבר נמסר לו בייחוד.

ובזה תלוי הגדר דאמירת „דבר-בשם אומרו": החיוב לומר דבר בשם אומרו מדגיש (כנ"ל) הענין דמסירת כל עניני התורה מדור לדור, ודבר זה הוא כאשר האומר אמרו לו בייחוד (גם כאשר אח"כ נתאמת הדבר בכלי שכלו); והאופן שאינו חייב לומר בשם אומרו (גם משום מילי דחסידותא) – כאשר שמע הדבר מבלי שהאומר ידבר אליו – בא ללמדנו גדר זה שבתורה שבא מצד ישראל המו-סיפים ומחדשים בתורה (לא ע"י מסירה מדור דור).

ח. ועפ"ז יש לבאר מ"ש אאמו"ר בהמשך דבריו, שהטעם לזה שר' יוסי שאלו ממאן שמעת לה הוא, כי „ר' יוסי יחוד מקפיד שיאמרו בשם האומרו . . אפילו אם לא לו אמר האומר רק ששמע מהאומר ע"ד שהי' בר"ח כאן שלא לר"ח אמר ר"ה אלא לרב אחא ור"ח רק שמע [יתירה מזו ש„בדרשה זו הי' ר"ח מבין דבר מתוך דבר . . חדשם ר"ח בעצמו", כמ"ש אאמו"ר כאן⁵⁷] עכ"ז ג"כ צריך

52) ב"מ נט, ב.

53) לקוטי לוי"צ שם ע' מבב.

ויקהל

ובצפנת פענח⁷ מביא עוד ראי' ש- שיטת הרמב"ם היא ד"גדר הבערה" אינו "מה שעל ידי זה כלה מה שדולק" אלא "מציאות האש" – מהא דקיי"ל (כפסק הרמב"ם כאן) דמבעיר כל שהוא ג"כ חייב, ד"אם הוה משום דבר הנדלק הוה צריך שיעור כל אחד כפי מה שהוא".

ועפ"ז צע"ק לשון הרמב"ם וסדר דב- ריו בהלכה זו, דבתחלה (וכעיקר הגדרת המלאכה) נקט הבערה בשביל האפר, ורק לבסוף נקט גם הבערה בשביל האש עצמה ("להתחמם" או "להאיר").

להסבירא שכלאכת מבעיר גדרה "שריפת וכליון העצים", ניחא הא שנקט הדוגמא ד"צריך לאפר", כי צורך זה שייך לגוף המלאכה (שריפת וכליון ה- עצים), שהרי האפר נוצר מכליון העצים, ורק אח"כ יש מקום להוסיף, דגם כשאין הצורך בהאפר (הנוצר מכליון העצים), אלא בחמימות ואור (האש), חייבים ג"כ משום מבעיר:

אבל כיון ששיטת הרמב"ם היא שגדר מלאכת מבעיר הוא "הוצאת האש", הו"ל להתחיל מהדוגמא שהביא אח"כ "ה- מדליק את הנר . . בין להתחמם בין ל-

א. כתב הרמב"ם בהל' שבת: "ה- מבעיר כל שהוא חייב, והוא שיהא צריך לאפר, אבל אם הבעיר דרך השחתה פטור מפני שהוא מקלקל, והמבעיר גדישו של חבירו כו' חייב אע"פ שהוא משחית מפני שכוונתו להנקים משונאו והרי נתקררה דעתו כו' מתקנים הן אצל יצרן הרע. וכן המדליק את הנר או את העצים בין להתחמם בין להאיר הרי זה חייב".

והנה ידועה שיטת אדמו"ר הזקן (כ- דעת הרמב"ם) בגדר מלאכת מבעיר, ש"ענין ההבערה הוא הוצאת האש או שמרבה האש", ד"אע"פ שהמבעיר אינו חייב אח"כ צריך לאפר, אעפ"כ עיקר החיוב אינו משום שריפת וכליון העצים אלא משום ריבוי האש⁸, ומוכיח כן ממש"ש הרמב"ם (בסיום הלכה זו) "גבי חימום ברזל באור" [המחמם את הברזל כדי לצרפו במים הרי זה תולדת מבעיר וחייב] ובמגיד משנה שם "שכל דבר שהוא עצמו נעשה אור כו' מבעיר" – אע"פ שבחימום ברזל אין שום כליון; וממשיך אדה"ז, שכן משמע גם מהדין (שהובא ברמב"ם כאן) "דהמדליק הנר אע"פ שא"צ לאפר חייב".

(7) שו"ת דווינסק ח"ב סליה [ושם, שב, גדר הבערה יש בזה מחלוקת גדולה ועיון רב אם המלאכה הוא מציאות האש . . או מה שע"י זה כלה מה שדולק, ומסיק ש, שיטת רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל הוא שהחיוב הוא עצם הדבר]. ועד"ז בצפ"ע לרמב"ם הל' תרומות ל, ג"ד.

(8) כדעת האבני נזר שם. וראה צפ"ע הל' תרומות שם, ד"בכ"מ מוכח שהחיוב הוא רק בשביל הנפגע שנעשה ע"י האור" (אלא שמסיק (כנ"ל) ש- שיטת הרמב"ם אינה כן).

(1) פ"ב ה"א.
(2) בשו"ע שלו ריש הל' יו"ט (סתצה"ס כ).
(3) אדה"ז בקו"א שלו שם סק"ב.
(4) "בגמ' דכריתות", והוא שם כ, א (הובא במגיד משנה).
(5) ל' אדה"ז שם.
(6) ובשו"ת אבני נזר אור"ח סרל"ח הקשה ע"ז, וס"ל שמלאכת מבעיר היא "כליון הדבר". ע"ש. וראה דברי הצפ"ע שבהערה הבאה והערה 8.
ואכ"מ.